

„sanctum et necessarium opus“-nak tartotta az egyetem alapítását. Ma a szellemiek terén is egymásra acsarkodó „nemzetiségek“ közepette tanító példa Pázmány harcos százada, amely a kultúra területén tudott és mert megértően emberi cselekedetre vállalkozni. A magyar főpap VIII. Orbán pápánál közbejár, hogy a prágai egyetemnek adja vissza évek óta szünetelő graduálási jogát, a Pázmáneumban a magyar kispapok mellé szlovák—horvát papnövédeket is felvétel az a Pázmány, aki hevesen tiltakozik az elárvult magyar kolostoroknak német szerzetesekkel való benépesítése ellen.

Az európai „nagy“ politikában való szereplését, egyetemes béketervezetét is fajtájának féltő gondja irányítja. Szempontjai itt mindig túlnéznek a felekezeti szempontokon, ahogy aggódó féltésében soha sem tudott más, csak „magyar“ lenni. Ez szabja meg Erdélyhez való viszonyát, ez teszi olyan gyermekivé ragaszkodását szűkebb hazájához, Biharhoz, a töröktől szorongatott Váradhoz. Kornis tanulmányában egyéni szint kap Pázmány nemesi öntudatának rajza és osztálya művelődési felelőségéről vallott felfogása. Egészen intimussá lesz az a kép, amelyet a nagy barokk egyházfejedelemtől, mint a mindenre ügyet vető magyar „gazdáról“ kapunk. Épp ilyen meleg emberi hang színezi Pázmány vérmérsékletének, személyiséggé nevelődésének bemutatását. Napjainkban, az erőszak vaskorszakában minden szellemiekkel foglalkozó, a szellem erejében bízó magyarnak új hitet ad Pázmány és Richelieu egyekben eltérő működésének egyező lényege: a műveltség erejébe vetett hittől irányított kultúrpolitika.

Nemcsak az irodalom és a történelem tanárai nyernek új szempontokat és elmélyült lélekrajzot Kornis könyvében, szerető érdeklődéssel olvashatják mindazok, akik a Pázmány-alapította Alma Mater falai között telítődtek tudományos műveltséggel. A történelmi tanulmányok anyagát szerzőnk a történetfilozófus és bölcselő politikus intuíciójával tudta élővé tenni. Napjaink történelmi fordulójában az ugyancsak „homo activus“-szá lett nemzetnevelő egészen közel érezte és hozta Pázmány történelmi alakját.

Az irodalomtörténettel foglalkozó a könyv olvasása közben újra érzi, mennyire hiányzik egy olyan Pázmány-kalauz, amely főleg nyelvi és magyar művelődéstörténeti szempontból kiválogatott szemelvényekkel „ad oculos“ igazolná a tanulóknak is, meg az iskolából kikerült közönségnek is, hogy Pázmány tényleg a magyar próza megteremtője és a korabeli egyetemes egyházi irodalomnak tősgyökeresen magyar képviselője. Mert ez a mai körülmények között — még a Brisits-féle próbálkozás ellenére is — tankönyvi közhely csupán.

Dr. Ébner János.

Karl János: A földrajz tanítása. — „Pedagógiai szakkönyvek“ című sorozat 4. kötete. Kiadja az Orsz. Középszkolai Tanáregyesület. Budapest, 1937. 80 133 l.

A földrajztudomány fejlődése, a földrajzi ismereteknek a mindennapi életben egyre mutatkozó fontosságának felismerése, végül az a körülmény, hogy az iskolában a geográfia a nemzetnevelés terén nagyobb jelentőségre emelkedett, maga után vonta az oktatása iránti érdeklődés növekedését. Ezt igazolják nálunk, Magyarországon is az ilyen irányú, nagyobb számban megjelent dolgozatok. Közöttük ismertebbek a gr. Teleki Pál közreműködésével Varga György szerkesztésében megjelent „Modern földrajz és oktatása“, továbbá Márton Bélától „A földrajz tanítás módszertana“ című művek.

Karl János már eddig is írt ennek a tárgynak körébe vágó számos értekezést, így a Teleki—Varga-féle már előbb említett munkában 3 értekezés az ő tollából származik. Az egész kérdéssel rendszeresen szándékozik foglalkozni most megjelent könyvében, amely 4 részre oszlik: I. r. A mai földrajzi felfogás alapvetése. (5—43. l.)

Itt ismerteti a földrajztudomány fejlődését kb. a 19. sz. elejétől kezdve, módszerének kialakulását, tárgykörét a mai felfogás szerint (1—3. fejezet). II. r.: A földrajz az iskolában (44—77. l.) a következő fejezetekre tagolódik: A földrajz nevelő értéke (4. f.) tanításának belső feltételei (5. f.), a tananyag kiválasztása és elrendezése (6. f.) III. rész.: A tanítás gyakorlatának a részletkérdései (78—96. l.), azaz a tananyag feldolgozása. Ebben szó van a következőkről: a tanítás menete, alakja, ismétlése, összefoglalás, rajzolás, számok, grafikonok, kirándulások, könyv, folyóirat, észlelések, földrajzi kísérletek. — IV. r. (97—133. l.) A tanítás segédeszközei (tanköny, térkép stb.)

Szerző dolgozatának első részében jó áttekintést nyújt a földrajz mai problémáiról, bár egy 133 lapra terjedő oktatástani mű keretében annak túlságosan nagy helyet szentel. (32. l.) Itt a megírásban segédkezett neki Kádár László egy. tanársegéd. A továbbiakban Karl helyesen mutat rá a földrajznak nevelő értékére, a nemzeti önismeret kialakításában való szerepére. Azonban nem helyeselhető az, hogy elkülöníti a történelmet a földrajztól. Így ír: „A történelem megmutatja, hogy népünk mit köszönhet vezetőinek, a földrajz pedig azt, hogy a nép maga mit művelt.“ (51. l.) — A hazai történetírás ma behatóan foglalkozik azzal, hogy maga a magyar nép kultúra terén mit alkotott.

Tárgyalja a szülőföld ismertetésének a kérdését, reámutat, hogy az a földrajz-tanítás alapjául szolgál. Itt bővebben lehetett volna szólnia arról, hogy ebbe a munkába a tanuló-ifjúság hogyan vonható be az u. n. munkakönyvek készítése útján... vagy ha ezeknek készítését ellenzi, indokait lett volna érdekes megismernünk. Erről a kérdéstről nála csak ezt a megjegyzést találjuk, kapcsolatban a tankönyvvel: „A tanuló egyedüli vezetője a könyv nem lehet, azt azonban nem tudjuk, hogy a régi értelemben vett tankönyvet, olvasókönyvet vagy u. n. munkakönyvet adjunk kezébe (101. l.).

Művének értékes része, — földrajzoktatók okulásával olvashatják — az, ahol ismerteti, példákon bemutatva, hogy milyen módszerek szerint lehet valamely tájat a tanulónak bemutatni (71—73. l.). — A földrajz-tanítás segédeszközéről szóló rész felőleli csaknem mindannak ismertetését, ami ezen a téren felhasználható. A kirándulások neveit a német pedagógiai irodalom mesterneveit használva nevezi meg. (93. l.) Ha már itt szükségesnek tartotta a német irodalomra hivatkozni, felvethető a kérdés, hogy nem lett volna-e érdemes, ha a Németországban újabban megvalósított olyan iskolai táborozásokkal is foglalkozott volna, amelyek alatt tanítás is történik és amelyek a földrajzoktatás kimélyítése terén igen szép eredménnyel járnak. Tévedésre adhatnak okot szerzőnek következő sorai: „Ismeretes, hogy az 1:25.000-es lapok a domborzati elemeket vonalkázással, az 1:75.000-ek pedig vonalkázással adják.“ (113. l.) Ugyanis úgy a régi, mint az új 1:75.000-es mértékű térképeinkről nem hiányoznak a szintvonalak.

Az egyes fejezetek végén az odavonatkozó irodalomról bőséges felsorolás található. A mű egészben véve jó tájékoztatást nyújt a földrajzoktatóknak.

Schilling Gábor.

L. Ujváry Lajos: A mai gyermek és a könyv. (A tanítás problémái. — Vajthó László szerk. könyvsorozat 14. sz. 69 l.)

Első látásra azt hinnők, hogy valami pedagógiai határkérdésről van szó, de Ujváry Lajos lelkes és logikus könyve könnyen meggyőz róla, hogy a nevelésnek ez a lényeges kérdése a társadalmi krízis egy komor kísérő jelensége. A könyv nevelőereje eddig sem volt titok sem az iskola, sem a szülők szemében, de a kérdés nagy